

prima instanță: Judecătoria Bălți (jud.: A. Donos)

instanța de apel: Curtea de Apel Bălți (jud.: I. Grosu, A. Garbuz, A. Ciobanu)

Î N C H E I E R E

25 septembrie 2019

mun. Chișinău

Colegiul Civil, Comercial și de Contencios Administrativ
al Curții Supreme de Justiție,

în componența:

Președintele ședinței, judecătorul

Judecători

Tatiana Vieru

Maria Ghervas

Nina Vascan

examinând recursul declarat de către Spinei Tamara și Asociația Obștească „Societatea pentru protecția drepturilor consumatorilor din Bălți”, în interesele Spinei Tamara,

în cauza civilă intentată la cererea de chemare în judecată depusă de către Societatea pe Acțiuni „CET - NORD” împotriva Spinei Tamara, Spinei Serghei, Spinei Dmitri, Spinei Alexandr, cu privire încasarea datoriei pentru energie termică și compensarea cheltuielilor judiciare, și

cererea de chemare în judecată reconvențională intentată de către Spinei Tamara și Asociația Obștească „Societatea pentru protecția drepturilor consumatorilor din Bălți”, în interesele Spinei Tamara, împotriva Societății pe Acțiuni „CET - NORD”, cu privire la repararea prejudiciului moral,

împotriva încheierii din 6 august 2019 a Curții de Apel Bălți, prin care s-a restituit cererea de apel formulată de către Spinei Tamara și Asociația Obștească „Societatea pentru protecția drepturilor consumatorilor din Bălți”, în interesele Spinei Tamara,

c o n s t a ț ă :

La 3 mai 2018, S. A. „CET - NORD” a depus cerere de chemare în judecată împotriva Spinei Tamara, Spinei Serghei, Spinei Dmitri, Spinei Alexandr, cu privire încasarea datoriei pentru energie termică în mărime de 5 962,36 de lei și compensarea taxei de stat în cuantum de 270 de lei (f. d. 3).

La 30 ianuarie 2019, Spinei Tamara și Asociația Obștească „Societatea pentru protecția drepturilor consumatorilor din Bălți”, în interesele Spinei Tamara, au depus cerere reconvențională împotriva S.A. „CET - NORD”, cu privire la repararea prejudiciului moral în valoare de 6 000 de lei (f. d. 87 – 88).

Judecătoria Bălți, prin încheierea din 10 aprilie 2019, a încetat procesul în capătul de cerere împotriva lui Spinei Serghei, din cauza decesului acestuia la 13 februarie 2013 (f. d. 135).

Prin hotărârea din 10 aprilie 2019 a Judecătorei Bălți, acțiunea înaintată de S. A. „CET - NORD” a fost admisă integral, iar acțiunea reconvențională a fost respinsă ca fiind neîntemeiată (f. d. 136, 145 – 152).

Împotriva acestui act de dispoziție, Spinei Tamara și Asociația Obștească „Societatea pentru protecția drepturilor consumatorilor din Bălți”, în interesele Spinei Tamara au declarat apel.

Prin încheierea din 7 iunie 2019, Curtea de Apel Bălți a dispus de a nu da curs cererii de apel și de a comunica apelanților despre necesitatea prezentării cererii de apel în care să fie indicată esența și temeiurile, argumentul ilegalității sau netemeinicia hotărârii contestate, motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază apelul și probele invocate în susținerea apelului, cât și traducerea cererii în limba de stat. Termenul a fost stabilit până la 5 august 2019, ora 16:00 (f. d. 158 - 161).

La 5 august 2019, apelanții au înregistrat cererea de apel motivată și redactată în limba rusă (f. d. 165 – 170).

Curtea de Apel Bălți, prin încheierea din 6 august 2019, a restituit cererea de apel avansată de către Spinei Tamara și Asociația Obștească „Societatea pentru protecția drepturilor consumatorilor din Bălți”, în interesele Spinei Tamara. În esență, instanța de apel a constatat că apelanții nu au prezentat în termenul indicat cererea de apel cu indicarea motivelor de fapt și de drept și traducerea acesteia în limba de stat (f. d. 171 - 173).

La 23 august 2019, Spinei Tamara și Asociația Obștească „Societatea pentru protecția drepturilor consumatorilor din Bălți”, în interesele Spinei Tamara, au declarat recurs împotriva încheierii din 6 august 2019 a Curții de Apel Bălți.

În conformitate cu articolul 425 din Codul de procedură civilă, termenul de declarare a recursului împotriva încheierii este de 15 zile de la comunicare încheierii.

Curtea de Apel Bălți a pronunțat încheierea contestată la 6 august 2019.

Recurenții au recepționat încheierea instanței de apel la 14 august 2019 (f. d. 175 – 176). Recursul a fost înregistrat la 23 august 2019 (f. d. 177).

Drept consecință, instanța de recurs constată că cererea de recurs dedusă judecății au fost declarate în termenul prevăzut mai sus.

Studiind modul de redactare a cererii de recurs, Colegiul Civil, Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție consideră că cererea dedusă judecății urmează a fi restituită, pentru motivele ce succed.

În conformitate cu art. 426¹ alin. (1) lit. b¹) din Codul de procedură civilă, instanța de recurs este în drept să restituie recursul împotriva încheierii dacă cererea de recurs nu corespunde prevederilor art. 437 alin. (1).

Instanța de recurs observă că recurenții au formulat cererea de recurs în limba rusă la Curtea Supremă de Justiție. De altfel, acest fapt intervine după ce Curtea de Apel Bălți a refuzat să primească în procedură cererea lor de apel redactată în aceeași limbă. Așadar, instanța de judecată notează că restituirea unei cereri de recurs, din motivul nerespectării formei și conținutului ei stabilit de legea procedurală, constituie o limitare a dreptului persoanelor la un proces echitabil, sub aspectul dreptului de acces la un tribunal.

La început, instanța de recurs observă că Spinei Tamara și Asociația Obștească „Societatea pentru protecția drepturilor consumatorilor din Bălți”, în

interesele Spinei Tamara, pretind că nu cunosc limba română și insistă să depună cererea de recurs în limba rusă, chiar dacă cererea de apel a fost respinsă din cauza unui motiv similar.

Potrivit jurisprudenței constante a Curții Europene a Drepturilor Omului, dreptul de acces la instanță nu este unul absolut și se poate preta la limitări; acestea sunt implicit admise, deoarece dreptul de acces „prin natura sa, presupune reglementarea sa de către stat, reglementare care poate varia în timp și spațiu, în concordanță cu nevoile și resursele comunității și ale indivizilor” (a se vedea *Stanev vs Bulgaria (Marea Cameră)*, 17 ianuarie 2012, parag. 230; *Pasquini vs San Marino*, 2 mai 2019, parag. 156).

Astfel, condițiile de admisibilitate a unei căi de atac pot fi aplicate dacă nu reduc substanța dreptului de acces la un tribunal, și, în special, dacă ele urmăresc un scop legitim și dacă există o legătură rezonabilă de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul care trebuie îndeplinit (a se vedea *Sultan vs Republica Moldova*, 5 iunie 2018, parag. 24; *Graciova vs Republica Moldova*, 24 ianuarie 2019, parag. 23 – 24). Limitările într-o cale extraordinară de atac pot fi mai stricte decât cerințele instituite pentru o cale de atac ordinară (a se vedea, inter alia, *Miessen vs Belgia*, 16 octombrie 2016, parag. 64; *Samardžić vs Croația*, 20 iulie 2017, parag. 28; *Zubac vs Croația (Marea Cameră)*, 5 aprilie 2018, parag. 82).

Colegiul judiciar notează că art. 115 alin. (4) din Constituție prevede că procedura de judecată este stabilită prin lege organică. Totuși art. 118 din Constituție cuprinde norme – principii speciale și directorii care reglementează limba de procedură în cadrul proceselor judiciare. În acest caz, prin raportarea la hotărârea Curții Constituționale nr. 36 din 5 decembrie 2013, procedura judiciară se desfășoară în limba română, iar persoanele interesate în soluționarea cauzei care nu posedă sau nu vorbesc limba de stat sunt în drept să ia cunoștință de actele, de lucrările dosarului și să vorbească în judecată prin interpret.

Punând în aplicare prevederile constituționale privind limba de procedură și dreptul la interpret, legislatorul a ridicat principiul limbii oficiale de procedură la nivel de principiu fundamental al procedurii civile. În acest context, dispozițiile constituționale de mai sus au fost reluate și dezvoltate în art. 24 din Codul de procedură civilă și art. 9 din Legea cu privire la organizarea judecătorească. Mai mult, în conformitate cu art. 167 alin. (1) lit. a) din Codul de procedură civilă, dacă înscrisurile și cererea de chemare în judecată sunt făcute într-o limbă străină, instanța dispune prezentarea traducerii lor în modul stabilit de lege.

Instanța de recurs învederează că exigențele art. 24 pre-citat transpuse în art. 167 alin. (1) lit. a) și raportate la art. 437 alin. (1) din Codul de procedură civilă impun instanțelor judecătorești de a cere sau, după caz, de a verifica dacă cererile reclamantului/apelantului/recurentului sunt formulate în limba de stat.

În astfel de circumstanțe de drept, art. 437 alin. (1) din Codul de procedură civilă prevede că o cerere de recurs în secțiunea I trebuie să fie dactilografiată în limba română și să cuprindă un șir de elemente indicate exhaustiv. Cerința ce vizează limba de procedura nu a fost îndeplinită de către recurenți ceea ce provoacă incidența sancțiunii procedurale de restituire.

Colegiul judiciar este convins că normele procedurale privind limba care urmează a fi folosită la redactarea cererii de recurs sunt, fără îndoială, concepute

pentru a asigura buna - administrare a justiției și respectarea, în special, a principiului securității juridice. Persoanele în cauză trebuie să poată avea așteptări ca aceste norme să fie aplicate. Cu toate acestea, normele respective, sau aplicarea acestora, nu ar trebui să împiedice justițiabilii să utilizeze o cale de atac disponibilă (a se vedea Ivanova vs Finland, 28 mai 2002, parag. 1; Popa vs România (dec.), 9 decembrie 2014, parag. 16). Din perspectiva rațiunii economiei de resurse, instanțele de judecată nu au nici timpul, nici resursele materiale și financiare necesare pentru a traduce cererile de recurs formulate în limbi străine, care le-au fost înaintate.

În ceea ce privește proporționalitatea dintre măsura de restituire aplicată de instanța de recurs și scopul legitim urmărit, Colegiul judiciar trebuie să pună în balanță importanța interesului general urmărit prin respectarea limbii de procedură și importanță interesului personal al recurentului de a exercita o cale de atac. În acest sens, instanța de recurs reiterează că echilibrul necesar nu va fi realizat dacă recurenții în cauză au fost nevoiți să suporte „o sarcină individuală și excesivă”.

Cu privire la primul criteriu, instanța de recurs are în vedere, în mod special, datele publicate de către Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, care au fost obținute ca urmare a efectuării Recensământului Populației și al Locuințelor din anul 2014. Potrivit acestui recensământ, din totalul de 97,1 % a celor recenzați, pentru fiecare a doua persoană (56,7%) din populația care au declarat limba maternă, limba moldovenească este limba maternă, iar în cazul a 23,5% limba română reprezintă limba maternă. Limba rusă este considerată limbă maternă de către 9,7% din populație, iar limba găgăuză, ucraineană și bulgară de 4,2%, 3,9% și respectiv 1,5% din populație. Comparativ cu anul 2004 se atestă o scădere a ponderii persoanelor a căror limbă maternă este rusă și ucraineană, cu 1,6 p.p. La fel, din numărul total a locuitorilor țării, care au indicat limba vorbită de obicei (2 720,3 mii persoane), 54,6% vorbesc de obicei în limba moldovenească, iar 24,0% în limba română, 14,5% în limba rusă, 2,7% în limba ucraineană și aceeași pondere pentru limba găgăuză, 1,0% - limba bulgară.

În același timp, spre deosebire de funcționarii publici, conform art. 6 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 544-XIII din 20 iulie 1995 cu privire la statutul judecătorului, condițiile pentru a candida la funcția de judecător prevăd că acesta să cunoască numai limba de stat. Legea nu obligă candidatul de a ști o altă limbă vorbită pe teritoriul Republicii Moldova. Această regulă întărește ideea că legislatorul a consolidat în primul rând principiul constituțional privind limba de procedură.

Pe baza datelor statistice oficiale și cerinței pre-citate se demonstrează că necesitatea de a avansa cererea de recurs în limba oficială se află în concordanță cu realitatea socială și interesul general. De asemenea, această obligație procedurală constituie o garanție pentru recurent că el va fi înțeles corect atât de instanță, cât și de părțile adverse. O atare ipoteză întărește rațiunea potrivit căreia judecătorul și persoana împotriva căreia a fost intentată o cauză civilă vor conștientiza faptele speței și, în consecință, se va asigura funcționalitatea principiilor contradictorialității și egalității armelor în proces. Dimpotrivă, dacă instanța ar purcede la examinarea sau traducerea personală a cererii de recurs apare pericolul oferirii unui înțeles diferit argumentelor recurentului. În acest context, instanța de judecată s-ar substitui autorului acesteia în formularea unor critici împotriva

actului judecătoresc, ceea ce ar echivala cu un control efectuat din oficiu și ar pune la îndoială obiectivitatea și nepărtinirea completului de judecată.

Având în vedere cele menționate, instanța de recurs consideră că principiile evocate mai sus nu încalcă sau ignoră interesul personal al recurenților. Principiile respectivă transpun în practică garanțiile unui proces echitabil pentru părți.

Cu privire la al doilea criteriu, Colegiul lărgit subliniază că drepturile procedurale sunt însoțite de obligații procedurale (a se vedea Zubac, ibidem, parag. 93). Instanța de recurs reține că recurenții nu au făcut trimitere la vreun articol procedural care le-ar permite depunerea cererii de recurs într-o altă limbă decât româna. De regulă, părțile interesate invocă Legea nr. 3465-XI din 1 septembrie 1989, cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești. Totuși, în primul rând, conform punctelor 34 și 35 din hotărârea nr. 17 din 4 iunie 2018, Curtea Constituțională a statuat că legislația procesuală civilă schimbă optica prevederilor Legii nr. 3465-XI din 1 septembrie 1989 cu referire la limba în care se formulează cererile și în care se desfășoară procedurile judiciare în Republica Moldova. Respectiv, caracterul desuet și inutil al legii menționate se demonstrează prin faptul că dispozițiile ei nu mai produc efecte, ci dispozițiile legilor speciale ulterioare.

În al doilea rând, instanța de recurs observă că art. 2 alin. (2) din Codul de procedură civilă stipulează că, în caz de discordanță între normele prezentului cod și cele ale unei alte legi organice, se aplică legea adoptată ulterior. În cazul de față, art. 24 din Codul de procedură civilă are prioritate netă față de Legea nr. 3465-XI din 1 septembrie 1989.

Datorită acestor raționamente juridice, Colegiul de control judiciar învederează că recurenții au dreptul de acces la justiție, însă, simultan, au obligația de a se conforma condițiilor de admisibilitate a unei căi de atac. În orice caz, limitarea impusă de legislator se compensează prin măsuri eficiente de contrabalansare.

În primul rând, recurenții nu au invocat o situație personală complicată sau dificilă care ar consta din factori extraordinari, ce ar putea afecta capacitatea lor financiară de a depune cererea de recurs în modul cerut de lege (a se vedea Marc Brauer vs Germania, 1 septembrie 2016, parag. 43). În esență, ei au putut apela la traducători autorizați și la avocați, care sunt obligați să cunoască limba de stat.

Pe de o parte, în cazul în care ei nu își permit plata serviciilor oferite de către apărător, legislația Republicii Moldova în materie de asistență juridică garantată de stat le oferă soluții suficiente. Articolul 15 din Legea nr. 198 din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat prevede că cetățenii Republicii Moldova, străinii și apatrizii beneficiază de asistență juridică garantată de stat indiferent de nivelul veniturilor lor și că ceilalți cetățeni care au nevoie de asistență juridică gratuită pot beneficia de aceasta, dacă îndeplinesc condițiile legale. Aceeași lege stabilește la articolele 25-28 procedura privind depunerea cererii de acordare a asistenței juridice calificate de către persoanele care pot beneficia de o asemenea asistență. Refuzul de acordare a asistenței juridice calificate trebuie să fie motivat și poate fi contestat în instanță de contencios administrativ în decursul a 15 zile lucrătoare de la comunicarea deciziei în acord cu art. 24 alin. (2) din Legea sus-citată (a se vedea similar Ivanova, citată, parag. 1).

Pe de altă parte, prin prisma art. 90 lit. a) și l) coroborat de art. 94 alin. (1) din Codul de procedură civilă, Colegiul judiciar punctează că recurenții sunt îndreptățiți, în cazul câștigării dosarului, de a cere compensarea cheltuielilor judiciare pentru traducerea cererii de recurs în prezentul proces.

În al doilea rând, instanța de recurs notează că recurenții, în schimb să se concentreze pe temeinicia și ilegalitatea hotărârii contestate pronunțate împotriva lor, aceștia au încercat să modifice litera și spiritul normelor – principii constituționale referitoare la limba de procedură și dreptul la interpret. Prin aceste acțiuni, ei au dat dovadă că au alte priorități în prezentul proces chiar dacă au avut o hotărâre nefavorabilă pronunțată în prima instanță.

În al treilea rând, recurenții rămân liberi să declare recurs împotriva încheierii Curții de Apel Bălți, atât timp cât cererea lor este depusă în limba oficială a Republicii Moldova. Or, natura juridică a instituției restituirii nu împiedică intentarea repetată a recursului după lichidarea neajunsurilor și respectarea celorlalte reguli stabilite de lege pentru declararea lui. Mai mult, aceștia au posibilitatea legală de a fi repuși în termen în condițiile art. 116 din Codul de procedură civilă.

În continuare, luând în considerare natura specială a rolului instanței de recurs, recurenții ar fi putut, în mod rezonabil, să prevadă că normele procedurale ce vizează limba să fie aplicate exact în cazul lor. De fapt, obligația respectivă a fost dezvoltată în mod constant în ultimul an de către instanțele naționale și, după caz, Curtea Supremă de Justiție, obținând un grad suficient de certitudine juridică în fața publicului (a se vedea *Antunovic vs Croatia*, 4 octombrie 2016, parag. 50 și practica națională cauza 2r -992/18 din 19 decembrie 2018; 2r-107/19 din 20 februarie 2019; 2r-233/19 din 17 aprilie 2019; 2r-244/19 din 22 mai 2019; 2r – 422/19 din 10 iulie 2019).

Pe această cale, Colegiul judiciar este de părere că avansare cererii de recurs într-o altă limbă decât limba româna a fost cauzată în întregime de comportamentul recurenților, fiind încălcate obligațiile procedurale din articolul 56 alin. (3) și articolul 61 alin. (1) din Codul de procedură civilă. În esență, omisiunile procedurale ar fi putut fi evitate de la bun început și, ținând cont că acestea sunt, în principal, imputabile pentru recurenți, consecințele negative le revin tot lor (a se vedea *Zubac*, ibidem, parag. 121).

Din această perspectivă, instanța de recurs constată că cererea de recurs nu îndeplinește condițiile art. 437 alin. (1) din Codul de procedură civilă, ceea ce impune sancționarea recurenților în baza art. 426¹ alin. (1) lit. b¹) din Codul de procedură civilă. În atare condiție, marja de apreciere nu a fost disproporționată față de obiectivele urmărite enumerate mai sus și față de comportamentul ales conștient de către recurenți în privința obligațiilor lor procedurale. Dat fiind existența unor alternative fiabile de a se adresa în instanță, aceștia nu au suportat o povară individuală și excesivă. În plus, datorită dreptului lor de a depune repetat cererea de recurs, în modul prevăzut de lege, normele de drept procedural nu au format un obstacol care să afecteze esența dreptului recurenților de acces la un tribunal (a se vedea *Samardžić vs Croatia*, 20 iulie 2017, parag. 36).

Astfel, având în vedere circumstanțele stabilite supra, Colegiul Civil, Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție ajunge la

concluzia că recursul declarat de către Spinei Tamara și Asociația Obștească „Societatea pentru protecția drepturilor consumatorilor din Bălți”, în interesele Spinei Tamara.

În conformitate cu art. 426¹ alin. (1) lit. b¹), 428 din Codul de procedură civilă, Colegiul Civil, Comercial și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție

d e c i d e:

Se restituie cererea de recurs depusă de către Spinei Tamara și Asociația Obștească „Societatea pentru protecția drepturilor consumatorilor din Bălți”, în interesele Spinei Tamara.

Încheierea nu se supune niciunei căi de atac.

Președintele ședinței,
Judecătorul

Tatiana Vieru

Judecători

Maria Ghervas

Nina Vascan